

حقوق تجارت به روش ساده (تاجر و شرکتهای تجاری)

جلد اول

گردآوری و تألیف:

رضا رشیدی نسب

وکیل پایه یک دادگستری

شناسه افزوده	: رشیدی نسب، رضا، ۱۳۶۷ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق تجارت به روش ساده (تاجر و شرکت‌های تجاری) / گردآوری و تألیف رضا رشیدی نسب.
مشخصات نشر	: تهران: مشاهیر دادآفرین، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۲ ج.
شابک جلد	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۴۳-۲
شابک دوره	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۴۴-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: حقوق تجارت - - ایران
موضوع	: Commercial law - - Iran
رده‌بندی کنگره	: KMH۹۱۴ ۱۳۹۶ع
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۹۸۸۵۴

حقوق تجارت به روش ساده (تاجر و شرکت‌های تجاری)

جلد اول

رضا رشیدی نسب

چاپ بیستم: پاییز ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۴۰۰۰۰ تومان

شابک جلد اول: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۴۳-۲

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۴۴-۹

چاپ و صحافی: وطن آرا

موسسه مشاهیر دادآفرین: خیابان کارگر شمالی، بعد از چهارراه فاطمی، کوچه شهید اکبری، پلاک ۳۲.

تلفن: ۸۱۰۵۴

پست الکترونیکی: office@dadafarin.com

وب سایت: www.dadafarin.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با سپاس فراوان از سه وجود مقدس:

آمان که ناتوان شد تا ما به توانایی برسیم...

موبایشان سفید شد تا ما رو سفید شویم...

سوتختند تا گرما بخش وجودمان و روشنگر راهمان باشند...

پدرانمان

مادرانمان

استادانمان

مقدمه

در حوزه مطالعاتی انجانب و با توجه به تجربه چند سال فعالیت آموزشی و تدریس حقوق تجارت و با توجه به اهمیت درس حقوق تجارت در آزمون های حقوقی و دغدغه دانشجویان و تعدد منابع، تلاش در جمع آوری کتب جامع در راستای پاسخگویی نیاز دانشجویان در آزمون های حقوقی به عمل آمده است.

در این کتاب علاوه بر استفاده از نظرات بزرگان و اساتید حقوق تجارت، دکتر اسکینی، دکتر کاویانی، دکتر پاسبان، مرحوم ستوده، کوشش شده تا مطالب ابتکاری باشد و در میان مطالب سعی شده از زبان ساده و مثال های متعدد و نمودار استفاده شود تا فهم و درک مطالب توسط دانشجویان و خوانندگان کتاب آسان تر شود. در این کتاب برای سهولت یادگیری، مقررات جزئی در ضمن مطالب مرتبط بیان شده است. لازم به ذکر است در آزمون وکالت در اختلاف نظر های حقوقی رویه قاطعی وجود ندارد و در حقوق تجارت یک و دو در سال های اخیر، ظاهر قانون یا نظر دکتر اسکینی ملاک بوده است.

سپاس پروردگaram که همت تالیف این کتاب را به من عطا کرد و امیدوارم که دستاورد این همت موفقیت شما عزیزان باشد. از همه دوستانی که نظط نظری درباره این کتاب دارند، تقاضای کم کم با آدرس rashidinasabreza@yahoo.com بنده را از نظرات خود بهره مند کنند.

سرانجام از مدیر موسسه مشاییر مرداد آفرین جناب آقای امیر کالوند و هم چنین سرکار خانم پریسا شیخ زاده و صدیقه دودانگه و سیما ناهی که بدون کمک و پشتیبانی آن ها تهیه این اثر برای بنده بسیار سخت بود کمال تشکر و قدردانی را دارم.

رضنا رشیدی نسب

تهران ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۲۵	حقوق تجارت ۱
۲۵	فصل اول: مقدمات
۲۵	۱. شناسایی تاجر
۲۶	۲. شخص حقیقی و حقوقی تاجر
۲۷	۳. معاملات تجارتي
۲۸	۴. اعمال تجاری ذاتی
۳۶	۵. اعمال تجاری حکمی
۳۷	۶. اعمال تجاری تبعی یا نسبی
۳۸	۷. اعمال تجاری تبعی فرعی
۳۹	۸. اصل تجاری بودن معاملات تاجر
۴۰	۹. اصل آزادی اشتغال به تجارت
۴۲	۱۰. ضمانت اجرای اشتغال به تجارت بدون توجه به محدودیت‌ها
۴۳	فصل دوم: تکالیف تاجر
۴۳	۱۱. اولین تکلیف: نگهداری دفاتر بازرگانی
۴۳	۱۲. معایب نداشتن دفاتر تجارتي
۴۴	۱۳. انواع دفاتر تجاری
۴۶	۱۴. شرایط شکلی مربوط به دفاتر تجارتي (مواد ۱۱ تا ۱۳ قانون تجارت)
۴۷	۱۵. تکلیف تاجر در قبال دفاتر تجاری
۴۷	۱۶. سندیت دفاتر تجارتي
۴۹	۱۷. عدم تفکیک میان معاملات نفعی و ضرری در استناد به دفتر تجاری (۱۲۹۸ قانون ملنی)
۴۹	۱۸. تعارض میان مندرجات دفاتر تجارتي
۵۰	۱۹. دومین تکلیف حرفه‌ای تاجر: ثبت نام تاجر در دفاتر ثبت تجارتي
۵۰	۲۰. اثر ثبت نام در دفتر ثبت نام تجارتي
۵۳	فصل سوم: دلال (مواد ۳۳۴ تا ۳۵۶ قانون تجارت)
۵۳	۲۱. شناسایی دلال و انواع دلالی
۵۵	۲۲. دلالی هم‌زمان برای چند آمر در یک رشته یا رشته‌های مختلف
۵۵	۲۳. تعهدات دلال
۵۸	۲۴. موارد عدم مسئولیت دلال
۶۰	۲۵. حقوق دلال
۶۱	۲۶. اجرت دلال در عقد معلق

۶۲.....	۲۷. از بین رفتن حق اخذ اجرت پس از انعقاد معامله.....
۶۲.....	۲۸. میزان حق الزحمه دلال.....
۶۲.....	۲۹. موارد سقوط حق دلالی و اجرت.....
۶۲.....	۳۰. دفاتر دلال.....
۶۳.....	فصل چهارم: حق العمل کار (۳۵۷ تا ۳۷۶ ق.ت).....
۶۳.....	۳۱. شناسایی حق العمل کار.....
۶۴.....	۳۲. رابطه آمر و طرف معامله.....
۶۵.....	۳۳. تکالیف حق العمل کار.....
۶۸.....	۳۴. عدم تکلیف به بیمه کردن.....
۶۸.....	۳۵. مسئولیت حق العمل کار.....
۷۰.....	۳۶. عدم مسئولیت حق العمل کار در مقابل آمر نسبت به تعهدات طرف معامله.....
۷۱.....	۳۷. طرف معامله قرار گرفتن حق العمل کار.....
۷۲.....	۳۸. حقوق حق العمل کار.....
۷۷.....	فصل پنجم: تصدی گری حمل و نقل (۳۷۷ تا ۳۹۴ قانون تجارت).....
۷۸.....	۴۰. حمل و نقل پستی.....
۷۸.....	۴۱. مسئولیت و تکالیف ارسال کننده.....
۸۰.....	۴۲. حق استرداد (ارسال کننده).....
۸۰.....	۴۳. مسئولیت متصدی حمل و نقل.....
۸۳.....	۴۴. تکالیف متصدی حمل و نقل.....
۸۳.....	۴۵. حمل مال از طریق متصدی حمل و نقل دیگر.....
۸۴.....	۴۶. حق حبس متصدی حمل و نقل.....
۸۵.....	۴۷. رجوع مرسل الیه به متصدی حمل و نقل.....
۸۶.....	۴۸. اختلاف میان متصدی حمل و نقل و مرسل الیه.....
۸۶.....	۴۹. مرور زمان اقامه دعوا علیه متصدی.....
۸۷.....	فصل ششم: قائم مقام تجاری (مواد ۳۹۵ تا ۴۰۱ قانون تجارت).....
۸۷.....	۵۰. شناسایی قائم مقام تجاری.....
۸۷.....	۵۱. اعطای سمت و عزل.....
۸۸.....	۵۲. تحدید اختیارات قائم مقام تجاری.....
۸۸.....	۵۳. قائم مقام تجاری اجتماعی.....
۸۹.....	۵۴. انزال قائم مقام تجاری.....
۸۹.....	۵۵. تفویض سمت و تعیین وکیل توسط قائم مقام تجاری.....

۹۰	سؤالات تجارت ۱
۱۰۵	پاسخنامه تجارت ۱
۱۱۱	حقوق تجارت ۲
۱۱۱	فصل اول: مقدمات شرکت‌های تجاری
۱۱۱	۱. تعریف شرکت تجاری
۱۱۱	۲. تفاوت شرکت مدنی با تجاری
۱۱۲	۳. ماهیت حقوقی شرکت‌های تجاری
۱۱۳	۴. آثار شخصیت حقوقی شرکت‌های تجاری
۱۱۵	۵. فروض مختلف شخصیت حقوقی
۱۱۶	۶. شعبه شرکت و شرکت وابسته
۱۱۶	۷. کنسرسیوم
۱۱۷	۸. شرکت‌های شخص محور و سرمایه‌ای
۱۱۸	۹. شرکت دولتی
۱۱۸	۱۰. شرکت‌های شکلاً تجاری و موضوعاً تجاری
۱۱۸	۱۱. کسب مجوز از دولت برای تأسیس شرکت
۱۱۹	۱۲. اهلیت شرکت‌های تجاری
۱۱۹	۱۳. آورده نقد و غیرنقد شرکا
۱۲۰	۱۴. شرکت تک شریکی
۱۲۱	۱۵. اقسام شرکت‌های تجاری
۱۲۳	فصل دوم: شرکت سهامی
۱۲۳	بخش اول: شناسایی شرکت سهامی
۱۲۳	۱۶. تعریف شرکت سهامی
۱۲۴	۱۷. سهامی عام و سهامی خاص
۱۲۴	۱۸. تعداد شرکا
۱۲۵	۱۹. میزان سرمایه در سهامی عام و خاص
۱۲۵	۲۰. پایین آمدن سرمایه شرکت از حداقل مقرر قانونی
۱۲۶	۲۱. نام در شرکت سهامی
۱۲۶	۲۲. موضوع فعالیت شرکت سهامی
۱۲۷	بخش دوم: تشکیل شرکت سهامی
۱۲۷	۲۳. شرایط تشکیل و ایجاد شخصیت حقوقی در شرکت سهامی عام
۱۲۹	۲۴. مرحله اول تأسیس: تهیه مدارک

۱۳۳	۲۵. انتشار اعلامیه پذیرهنویسی
۱۳۴	۲۶. مهلت پذیرهنویسی
۱۳۴	۲۷. ورقه تعهد سهم
۱۳۵	۲۸. مقررات جزایی پذیرهنویسی
۱۳۶	۲۹. مرحله دوم تأسیس سهامی عام: (تکمیل فرایند تأسیس)
۱۳۸	۳۰. زمان ایجاد شخصیت حقوقی
۱۳۸	۳۱. وضعیت تعهدات، پس از تشکیل و قبل از ثبت شرکت
۱۳۹	۳۲. ثبت شرکت سهامی عام
۱۳۹	۳۳. میزان تعهد سرمایه پس از پایان مهلت پذیرهنویسی
۱۴۰	۳۴. تأسیس و ثبت شرکت سهامی خاص
۱۴۲	۳۵. تشکیل مجمع عمومی مؤسس در سهامی خاص
۱۴۲	۳۶. عدم امکان انتشار سهام شرکت سهامی خاص در بازار بورس
۱۴۳	۳۷. فواید ثبت شرکت
۱۴۴	۳۸. عدم ثبت شرکت سهامی و آثار آن
۱۴۵	۳۹. حداقل تعهد و پرداخت سرمایه در سهامی عام و خاص
۱۴۶	۴۰. مسئولیت مؤسسين در قبال هزینه‌های عدم ثبت
۱۴۶	۴۱. مسئولیت مؤسسين در قبال تأسیس و ثبت شرکت
۱۴۶	۴۲. ضمانت اجرای عدم رعایت مقررات قانونی در تشکیل شرکت
۱۴۶	۴۳. اقامه کننده دعوی بطلان
۱۴۷	۴۴. خواننده دعوا بطلان
۱۴۷	۴۵. عدم امکان استناد به بطلان در برابر ثالث
۱۴۷	۴۶. از بین رفتن موجبات بطلان
۱۴۸	۴۷. درخواست مهلت برای رفع موجبات بطلان
۱۴۸	۴۸. مسئولیت ناشی از صدور حکم بطلان شرکت
۱۴۹	۴۹. تعیین مدیر تصفیه پس از حکم بطلان
۱۴۹	بخش سوم: سرمایه در شرکت سهامی
۱۵۰	۵۰. سرمایه اسمی
۱۵۱	۵۱. سرمایه واقعی و بورسی
۱۵۱	۵۲. تجزیه سهام
۱۵۲	۵۳. بلوک سهام
۱۵۲	۵۴. اطلاع سهامداران از وضعیت شرکت
۱۵۳	۵۵. درج شرط اخراج سهامدار در اساسنامه

۵۶. عدم امکان توقیف سهام در قبال بدهی های شرکت ۱۵۳
۵۷. ورقه تعهد سهم، ورقه سهم، گواهی‌نامه موقت سهم (مواد ۲۷ و ۳۰ لایحه) ۱۵۳
۵۸. ضمانت اجرای صدور سهم یا گواهی‌نامه موقت سهم قبل از ثبت شرکت ۱۵۴
۵۹. شرایط شکلی ورقه سهم و گواهی‌نامه موقت سهم ۱۵۴
۶۰. مندرجات الزامی ورقه سهم و گواهی‌نامه موقت سهم ۱۵۵
۶۱. انواع سهام ۱۵۵
۶۲. تعهد به پرداخت مابقی مبلغ اسمی سهم که در زمان تأسیس شرکت پرداخت نشده ۱۶۰
۶۳. شخصی که باید مبلغ سهام از او مطالبه شود ۱۶۱
۶۴. شرایط مطالبه مابقی مبلغ اسمی سهم که پرداخت نشده ۱۶۲
۶۵. تشریفات مزایده سهامی که تمام مبلغ اسمی آن پرداخت نشده ۱۶۳
۶۶. جلوگیری از فروش سهام بدهکار ۱۶۳
۶۷. اثر فروش سهام از طریق بورس یا مزایده ۱۶۴
۶۸. حاصل فروش سهامی که مابقی مبلغ اسمی پرداخت نشده ۱۶۴
۶۹. ضمانت اجرای نپرداختن مابقی مبلغ اسمی سهم در مهلت مقرر ۱۶۴
۷۰. تبدیل سهام ۱۶۶
۷۱. تبدیل سهام بی‌نام به بانام ۱۶۶
۷۲. تشریفات حراج ۱۶۷
۷۳. حاصل فروش سهام بی‌نام تبدیل شده به سهام بانام ۱۶۸
۷۴. تبدیل سهام بانام به بی‌نام ۱۶۸
۷۵. لزوم ثبت و آگهی تبدیل سهام ۱۶۹
۷۶. ضمانت اجرای عدم تبدیل سهام در مهلت مقرر (بانام به بی‌نام یا بی‌نام به بانام) ۱۶۹
۷۷. نقل و انتقال سهام ۱۷۰
- بخش چهارم: اوراق قرضه و اوراق مشارکت ۱۷۱
۷۸. ماهیت اوراق مشارکت ۱۷۱
۷۹. ویژگی‌های اوراق مشارکت ۱۷۱
۸۰. شرکت‌های مجاز به انتشار اوراق مشارکت ۱۷۲
۸۱. شرایط شرکت متشکرکننده اوراق مشارکت ۱۷۲
۸۲. انواع اوراق مشارکت ۱۷۳
۸۳. اوراق مشارکت قابل تبدیل با سهام ۱۷۳
۸۴. اوراق مشارکت قابل تعویض با سهام ۱۷۴
۸۵. مرجع صدور مجوز برای انتشار اوراق مشارکت ۱۷۴
۸۶. اشخاص دخیل در صدور اوراق مشارکت ۱۷۵

۱۷۸	۸۷. ممنوعیت برخی اقدامات از تاریخ تصمیم مجمع عمومی تا سررسید اوراق مشارکت یا تحقق افزایش سرمایه.
۱۷۸	بخش پنجم: ارکان شرکت سهامی .....
۱۷۹	۸۸. مجامع عمومی .....
۱۸۰	۸۹. اداره جلسات مجامع عمومی (مؤسس - عادی - فوق العاده) .....
۱۸۱	۹۰. صورتجلسه مجامع عمومی .....
۱۸۱	۹۱. آگهی دعوت از مجامع عمومی و تهیه صورت حاضرین در جلسه .....
۱۸۲	۹۲. حضور در جلسات مجامع عمومی .....
۱۸۳	۹۳. عدول از حق رأی در جلسات مجمع عمومی .....
۱۸۳	۹۴. مجمع عمومی مؤسس .....
۱۸۳	۹۵. دعوت از مجمع عمومی مؤسس .....
۱۸۴	۹۶. صلاحیت مجمع عمومی مؤسس .....
۱۸۴	۹۷. نصاب تشکیل مجمع عمومی مؤسس .....
۱۸۵	۹۸. نصاب تصمیم مجمع عمومی مؤسس .....
۱۸۶	۹۹. تصویب آورده غیرنقد .....
۱۸۶	۱۰۰. تصمیم مجمع عمومی مؤسس در خصوص آورده غیرنقد .....
۱۸۷	۱۰۱. رسیدگی به مزایای مورد مطالبه مؤسسين .....
۱۸۸	۱۰۲. مقایسه مزایای مورد مطالبه و آورده غیرنقد .....
۱۸۹	۱۰۳. حق رأی نداشتن دارندگان مزایا و آورده غیرنقد .....
۱۸۹	۱۰۴. مجمع عمومی فوق العاده .....
۱۹۳	۱۰۵. نصاب رسمی تشکیل جلسات در مجمع عمومی فوق العاده .....
۱۹۳	۱۰۶. نصاب تصمیم در مجمع عمومی فوق العاده .....
۱۹۴	۱۰۷. مجمع عمومی عادی .....
۱۹۴	۱۰۸. صلاحیت مجمع عمومی عادی .....
۱۹۷	۱۰۹. نصاب تشکیل جلسات .....
۱۹۸	۱۱۰. نصاب تصمیم .....
۱۹۸	۱۱۱. زمان دعوت از مجمع عمومی عادی برای تصویب امور مالی .....
۱۹۹	۱۱۲. شیوه انتخاب مدیران (هیأت مدیره) .....
۱۹۹	۱۱۳. نداشتن حق رأی در جلسات مجمع عمومی .....
۲۰۰	۱۱۴. سهامدار دارای حق رأی .....
۲۰۰	۱۱۵. شیوه دعوت از مجامع عمومی .....
۲۰۰	۱۱۶. اعلام تنفس .....
۲۰۲	۱۱۷. دعوت از مجامع عمومی .....

۲۰۶.....	۱۱۸. ضمانت اجرای عدم رعایت مقررات قانونی در مجامع عمومی
۲۰۶.....	۱۱۹. الزامی بودن ثبت برخی تصمیمات مجامع عمومی عادی و فوق‌العاده
۲۰۶.....	۱۲۰. مجمع عمومی مختلط
۲۰۸.....	۱۲۱. مدیر در شرکت سهامی
۲۰۸.....	۱۲۲. هیأت‌مدیره شرکت‌های سهامی
۲۰۹.....	۱۲۳. تعداد اعضا
۲۰۹.....	۱۲۴. مدت مأموریت مدیران
۲۰۹.....	۱۲۵. انتخاب مدیران
۲۱۱.....	۱۲۶. عزل مدیران
۲۱۱.....	۱۲۷. مباشرتی بودن سمت هیأت‌مدیره
۲۱۲.....	۱۲۸. ممنوعیت انتخاب شدن به عنوان هیأت‌مدیره
۲۱۳.....	۱۲۹. عزل هیأت‌مدیره فاقد شرایط
۲۱۳.....	۱۳۰. ضمانت اجرای تصمیمات هیأت‌مدیره فاقد شرایط قانونی
۲۱۴.....	۱۳۱. تصدی پست‌های خالی هیأت‌مدیره بر اثر فوت استعفا سلب شرایط (مواد ۱۱۲ و ۱۱۳ لایحه)
۲۱۵.....	۱۳۲. انقضا مدت مأموریت مدیران
۲۱۵.....	۱۳۳. اختیارات هیأت‌مدیره
۲۱۶.....	۱۳۴. محدود کردن اختیارات هیأت‌مدیره
۲۱۶.....	۱۳۵. وظایف هیأت‌مدیره
۲۱۷.....	۱۳۶. سهام وثیقه
۲۱۸.....	۱۳۷. زمان آزادی سهام وثیقه
۲۱۹.....	۱۳۸. اطلاع رسانی بازرس در خصوص سهام وثیقه
۲۱۹.....	۱۳۹. ترتیب و تشکیل جلسات هیأت‌مدیره
۲۲۰.....	۱۴۰. جمع ریاست هیأت‌مدیره و مدیرعامل
۲۲۰.....	۱۴۱. نصاب تصمیم جلسات هیأت‌مدیره
۲۲۱.....	۱۴۲. نصاب تشکیل جلسات هیأت‌مدیره
۲۲۱.....	۱۴۳. وظایف رئیس هیأت‌مدیره
۲۲۲.....	۱۴۴. صورت جلسه اعضای هیأت‌مدیره
۲۲۳.....	۱۴۵. حق‌الزحمه مدیر
۲۲۳.....	۱۴۶. پاداش هیأت‌مدیره
۲۲۴.....	۱۴۷. ضمانت اجرای عدم رعایت مقررات قانونی توسط هیأت‌مدیره
۲۲۴.....	۱۴۸. مدیرعامل
۲۲۵.....	۱۴۹. ضمانت اجرای عدم رعایت تشریفات در انتخاب مدیرعامل

۲۲۵	.....	۱۵۰. مدت تصدی سمت
۲۲۶	.....	۱۵۱. اختیارات مدیرعامل
۲۲۷	.....	۱۵۲. احکام مشترک هیأت‌مدیره و مدیرعامل
۲۳۲	.....	۱۵۳. اقامه دعوی مسئولیت علیه مدیران و مدیرعامل
۲۳۳	.....	۱۵۴. شناسایی و انتخاب بازرس
۲۳۵	.....	۱۵۵. ممنوعیت انتخاب به عنوان سمت بازرس
۲۳۶	.....	۱۵۶. ضمانت اجرای انتخاب بازرس بدون رعایت شرایط تصدی سمت
۲۳۶	.....	۱۵۷. بازرس علی‌البدل
۲۳۷	.....	۱۵۸. تکالیف بازرس
۲۳۷	.....	۱۵۹. اختیارات بازرس
۲۳۸	.....	۱۶۰. گزارش بازرس و آثار آن
۲۳۸	.....	۱۶۱. مشاهده تخلف یا جرم توسط بازرس
۲۳۹	.....	۱۶۲. مسئولیت بازرس
۲۳۹	.....	۱۶۳. ممنوعیت معامله با شرکت
۲۳۹	.....	بخش ششم: تغییرات سرمایه‌ای (افزایش و کاهش سرمایه)
۲۳۹	.....	۱۶۴. افزایش سرمایه
۲۴۳	.....	۱۶۵. فرآیند افزایش سرمایه
۲۴۴	.....	۱۶۶. پیشنهاد هیأت‌مدیره راجع به افزایش سرمایه
۲۴۴	.....	۱۶۷. گزارش بازرسان
۲۴۴	.....	۱۶۸. تفویض عملی کردن افزایش سرمایه به هیأت‌مدیره
۲۴۵	.....	۱۶۹. اصلاح اساسنامه توسط هیأت‌مدیره پس از افزایش سرمایه
۲۴۵	.....	۱۷۰. حق تقدم در خرید سهام جدید
۲۴۵	.....	۱۷۱. مهلت اعمال حق تقدم
۲۴۶	.....	۱۷۲. سلب حق تقدم
۲۴۶	.....	۱۷۳. گزارش هیأت‌مدیره در خصوص سلب حق تقدم
۲۴۶	.....	۱۷۴. گزارش بازرس در خصوص سلب حق تقدم
۲۴۷	.....	۱۷۵. لزوم سلب حق تقدم به نفع اشخاص معین
۲۴۷	.....	۱۷۶. آگهی افزایش سرمایه در شرکت سهامی خاص
۲۴۸	.....	۱۷۷. آگهی افزایش سرمایه در شرکت سهامی عام
۲۴۹	.....	۱۷۸. عرضه عمومی افزایش سرمایه در سهامی عام
۲۵۰	.....	۱۷۹. لزوم انتشار آگهی اعلامیه‌ی پذیره‌نویسی خرید سهام جدید
۲۵۰	.....	۱۸۰. وجوه پرداختی حساب افزایش سرمایه

۱۸۱. مدارک لازم جهت تسلیم به مرجع ثبت شرکت‌ها برای ثبت افزایش سرمایه..... ۲۵۱
۱۸۲. الزامی بودن ثبت افزایش سرمایه و ضمانت اجرای عدم ثبت افزایش سرمایه..... ۲۵۱
۱۸۳. شرایط تنظیم ورقه تعهد سهم..... ۲۵۲
۱۸۴. افزایش سرمایه در شرکت سهامی خاص..... ۲۵۳
۱۸۵. مدارک لازم جهت افزایش سرمایه در سهامی خاص..... ۲۵۳
۱۸۶. لزوم پرداخت تمام مبلغ در هنگام افزایش سرمایه در سهامی عام و خاص..... ۲۵۴
۱۸۷. کاهش سرمایه..... ۲۵۴
۱۸۸. کاهش اجباری سرمایه..... ۲۵۵
۱۸۹. کاهش اختیاری سرمایه..... ۲۵۶
۱۹۰. فرایند کاهش اختیاری سرمایه..... ۲۵۶
۱۹۱. لزوم انتشار تصمیم کاهش اختیاری سرمایه..... ۲۵۶
۱۹۲. شروط کاهش اختیاری سرمایه..... ۲۵۷
۱۹۳. انتشار اطلاعیه کاهش سرمایه..... ۲۵۷
۱۹۴. ضمانت اجرای جزایی در کاهش سرمایه..... ۲۵۷
۱۹۵. اعتراض به کاهش سرمایه (اختیاری)..... ۲۵۸
۱۹۶. ممنوعیت کاهش سرمایه..... ۲۵۸
۱۹۷. معترضین به کاهش سرمایه اختیاری..... ۲۵۸
۱۹۸. خرید سهام شرکت توسط همان شرکت..... ۲۵۹
- بخش هفتم: حساب‌های مالی شرکت..... ۲۵۹
۱۹۹. زمان بندی گزارش هیأت‌مدیره و بازرس در امور مالی..... ۲۶۰
۲۰۰. شیوه تنظیم گزارش مالی توسط هیأت‌مدیره..... ۲۶۰
۲۰۱. ترازنامه..... ۲۶۱
۲۰۲. ذخیره لازم..... ۲۶۱
۲۰۳. استهلاك هزینه‌ها..... ۲۶۱
۲۰۴. اقسام سود..... ۲۶۲
۲۰۵. تشریفات تقسیم سود..... ۲۶۲
- بخش هشتم: تبدیل شرکت..... ۲۶۳
۲۰۶. بررسی تبدیل انواع شرکت‌ها..... ۲۶۳
۲۰۷. مدارک لازم برای تسلیم به مرجع ثبت شرکت‌ها جهت تبدیل شرکت سهامی خاص به عام..... ۲۶۴
۲۰۸. مندرجات الزامی آگهی تبدیل شرکت سهامی خاص به عام..... ۲۶۴
۲۰۹. پذیره‌نویسی در تبدیل سهامی خاص به عام..... ۲۶۵

۲۶۵	بخش نهم: انحلال و تصفیه شرکت‌های سهامی.....
۲۶۶	۲۱۰. اسباب انحلال شرکت‌های سهامی.....
۲۶۸	۲۱۱. اعطای مهلت توسط دادگاه برای رفع موجبات بطلان.....
۲۶۹	۲۱۲. انتخاب مدیر تصفیه.....
۲۶۹	۲۱۳. نشانی مدیران تصفیه.....
۲۶۹	۲۱۴. اثر انحلال.....
۲۷۰	۲۱۵. شروع مدت مأموریت مدیران تصفیه.....
۲۷۰	۲۱۶. لزوم ثبت و آگهی تصمیم انحلال و اسامی و نشانی مدیران تصفیه.....
۲۷۱	۲۱۷. حدود اختیارات مدیران تصفیه.....
۲۷۱	۲۱۸. ممنوعیت معامله مدیر تصفیه.....
۲۷۲	۲۱۹. مدت مأموریت مدیران تصفیه.....
۲۷۲	۲۲۰. تنظیم حساب‌های مالی در مدت تصفیه.....
۲۷۳	۲۲۱. نظار تصفیه.....
۲۷۳	۲۲۲. مجامع عمومی در دوران تصفیه.....
۲۷۴	۲۲۳. دعوت از مجمع عمومی و عدم تشکیل.....
۲۷۴	۲۲۴. تقسیم اموال شرکت.....
۲۷۴	۲۲۵. لزوم انتشار آگهی قبل از تقسیم اموال شرکت.....
۲۷۵	۲۲۶. تقسیم دارایی در مدت تصفیه.....
۲۷۵	۲۲۷. شیوه تقسیم دارایی شرکت پس از مدت تصفیه.....
۲۷۶	۲۲۸. جایگزینی مدیر تصفیه.....
۲۷۶	۲۲۹. عزل.....
۲۷۶	۲۳۰. استعفا.....
۲۷۷	۲۳۱. فوت، حجر و ورشکستگی.....
۲۷۸	۲۳۲. ختم عمل تصفیه.....
۲۷۹	فصل سوم: شرکت با مسئولیت محدود (مواد ۹۴ تا ۱۱۵ قانون تجارت).....
۲۷۹	۲۳۳. سرمایه شرکت.....
۲۷۹	۲۳۴. مسئولیت شرکا.....
۲۸۰	۲۳۵. زمان ایجاد شخصیت حقوقی در شرکت با مسئولیت محدود.....
۲۸۰	۲۳۶. اساسنامه و شرکتنامه.....
۲۸۱	۲۳۷. آورده نقد و غیرنقد در شرکت با مسئولیت محدود.....
۲۸۱	۲۳۸. موارد مسئولیت تضامنی در شرکت با مسئولیت محدود.....
۲۸۳	۲۳۹. انتقال سهم‌الشرکه.....

۲۸۴	.....	۲۴۰. مدیران شرکت با مسئولیت محدود
۲۸۵	.....	۲۴۱. اختیارات مدیران
۲۸۶	.....	۲۴۲. نصاب تصمیمات در شرکت با مسئولیت محدود
۲۸۸	.....	۲۴۳. هیأت نظار در شرکت با مسئولیت محدود
۲۸۹	.....	۲۴۴. نظارت شرکا بر شرکت
۲۸۹	.....	۲۴۵. بطلان شرکت با مسئولیت محدود
۲۹۰	.....	۲۴۶. انحلال شرکت با مسئولیت محدود
۲۹۱	.....	۲۴۷. تشکیل سرمایه احتیاطی (اندوخته قانونی)
۲۹۱	.....	۲۴۸. مسئولیت جزایی
۲۹۲	.....	۲۴۹. مقایسه شرکت سهامی و با مسئولیت محدود
۲۹۵	.....	فصل چهارم: شرکت تضامنی (نسبی) «مواد ۱۱۶ تا ۱۴۰ قانون تجارت و ۱۸۳ تا ۱۸۹ قانون تجارت»
۲۹۵	.....	۲۵۰. تفاوت شرکت تضامنی و نسبی
۲۹۶	.....	۲۵۱. مسئولیت شرکا
۲۹۶	.....	۲۵۲. تشکیل شرکت
۲۹۷	.....	۲۵۳. نام شرکت
۲۹۷	.....	۲۵۴. مدیران شرکت
۲۹۸	.....	۲۵۵. حق اطلاع شرکا از وضعیت شرکت
۲۹۸	.....	۲۵۶. اختیارات مدیران
۲۹۹	.....	۲۵۷. مسئولیت مدیر غیر شریک
۲۹۹	.....	۲۵۸. ورود شریک جدید به شرکت
۲۹۹	.....	۲۵۹. استقلال شخصیت حقوقی شرکت از شرکا
۳۰۰	.....	۲۶۰. شیوه مراجعه طلبکاران شرکا به شرکت
۳۰۱	.....	۲۶۱. تهاتر دیون
۳۰۱	.....	۲۶۲. تقسیم منفعت و منع الزام به تکمیل سرمایه و افزایش اجباری سرمایه
۳۰۲	.....	۲۶۳. اتفاق آرا در شرکت
۳۰۳	.....	۲۶۴. انتقال سهم‌الشرکه
۳۰۳	.....	۲۶۵. منع رقابت شریک با شرکت
۳۰۴	.....	۲۶۶. حکم به ورشکستگی شرکت بعد از انحلال شرکت
۳۰۴	.....	۲۶۷. اخراج شریک توسط شرکا و دادگاه
۳۰۵	.....	۲۶۸. انحلال شرکت
۳۰۷	.....	۲۶۹. شرکت‌های عملی

۳۰۹	فصل پنجم: شرکت‌های مختلط
۳۰۹	۲۷۰. شرکت مختلط غیرسهامی
۳۰۹	۲۷۱. تشکیل شرکت مختلط غیرسهامی
۳۱۰	۲۷۲. سرمایه در مختلط غیرسهامی
۳۱۰	۲۷۳. پرداخت نکردن تمام سهم‌الشرکه یا استرداد قسمتی از آن توسط شریک با مسئولیت محدود
۳۱۰	۲۷۴. تنظیم رابطه شرکا
۳۱۱	۲۷۵. اداره شرکت و حدود اختیارات مدیران
۳۱۱	۲۷۶. معامله به حساب شرکت توسط شریک با مسئولیت محدود
۳۱۲	۲۷۷. ورود شریک با مسئولیت محدود جدید به شرکت
۳۱۲	۲۷۸. کاهش سرمایه شریک با مسئولیت محدود
۳۱۲	۲۷۹. ضمانت اجرای قید نام شریک با مسئولیت محدود در نام شرکت
۳۱۲	۲۸۰. حق نظارت شریک با مسئولیت محدود
۳۱۳	۲۸۱. انتقال سهم‌الشرکه
۳۱۳	۲۸۲. ضامن شدن شریک با مسئولیت محدود
۳۱۴	۲۸۳. پرداخت سود به شریک با مسئولیت محدود
۳۱۴	۲۸۴. ورشکستگی شریک با مسئولیت محدود
۳۱۵	۲۸۵. انحلال شرکت مختلط غیرسهامی
۳۱۵	۲۸۶. شرکت مختلط سهامی
۳۱۶	۲۸۷. شباهت شرکت مختلط سهامی با تضامنی
۳۱۷	۲۸۸. اقامه دعوی مستقیم علیه شرکای سهامی
۳۱۷	۲۸۹. حق اطلاع سهامداران از وضعیت شرکت
۳۱۷	۲۹۰. تقدم طلبکاران شرکت بر طلبکاران شخصی شرکای ضامن نسبت به دارایی شرکت
۳۱۸	۲۹۱. هیأت نظار
۳۱۸	۲۹۲. وظایف هیأت نظار
۳۱۸	۲۹۳. مسئولیت هیأت نظار
۳۱۹	۲۹۴. انحلال شرکت مختلط سهامی
۳۲۰	۲۹۵. موادی از قانون تجارت که در مورد شرکت مختلط سهامی کاربرد دارد
۳۲۳	فصل ششم: تصفیه شرکت‌های قانون تجارت (۲۰۲ تا ۲۱۸ ق.ت)
۳۲۳	۲۹۶. تکمیلی بودن مقررات تصفیه
۳۲۳	۲۹۷. انتخاب مدیر تصفیه
۳۲۴	۲۹۸. ثبت و اعلان اسامی مدیران تصفیه

۲۹۹	ناظر تصفیه	۳۲۴
۳۰۰	صلاحیت مدیران تصفیه	۳۲۴
۳۰۱	تشریفات تقسیم دارایی شرکت در مدت تصفیه و پس از ختم تصفیه	۳۲۵
۳۰۲	مرور زمان اقامه دعوا	۳۲۵
۳۰۳	عدم امکان استرداد سود سهام یا اوراق قرضه پرداخت شده	۳۲۶
۳۰۴	الزامی بودن ثبت شرکت‌ها	۳۲۶
۳۰۵	ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت تجاری	۳۲۶
۳۰۶	مرجع در خواست ثبت شرکت	۳۲۷
۳۲۹	فصل هفتم: شرکت‌های تعاونی	۳۲۹
۳۰۷	شناسایی (مواد ۱ تا ۷ قانون بخش تعاونی)	۳۲۹
۳۰۸	انواع تعاونی در قانون بخش تعاونی (مواد ۲۶ و ۲۷ و مواد ۴۳ تا ۵۰ قانون بخش تعاونی)	۳۳۰
۳۰۹	اعضای تعاونی (مواد ۸ تا ۱۵ قانون بخش تعاونی)	۳۳۰
۳۱۰	سرمایه‌گذاری شرکت تعاونی (مواد ۱۶ تا ۲۴ قانون بخش تعاونی)	۳۳۲
۳۱۱	مجامع عمومی (مواد ۳۰ تا ۳۵ قانون بخش تعاونی)	۳۳۲
۳۱۲	هیأت‌مدیره (مواد ۳۶ تا ۳۹ قانون بخش تعاونی)	۳۳۴
۳۱۳	بازرسان (مواد ۴۰ تا ۴۲ قانون بخش تعاونی)	۳۳۶
۳۱۴	انحلال (مواد ۵۴ تا ۵۶ قانون بخش تعاونی)	۳۳۷
۳۱۵	اتاق تعاون (مواد ۵۷ تا ۶۴ قانون بخش تعاونی)	۳۳۷
۳۱۶	حساب‌های مالی در شرکت تعاونی (ماده ۲۵)	۳۳۹
۳۱۷	ماده ۱۲ قانون اجرای سیاست‌های کلی نظام	۳۳۹
۳۴۵	سوالات تجارت ۲	۳۴۵
۴۱۲	پاسخنامه تجارت ۲	۴۱۲

حقوق تجارت ۱

فصل اول: مقدمات

۱. شناسایی تاجر

به موجب ماده ۱ قانون تجارت، «تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد.» تاجر باید عمل تجاری را به نام و حساب خود انجام دهد.^۱ با این وصف، نماینده‌ها مانند قیم، وکیل، قائم‌مقام تجاری، مدیران شرکت‌های تجاری حتی اگر موضوع شرکت الزاماً فعالیت تجاری باشد مانند شرکت تضامنی، تاجر محسوب نمی‌شوند، زیرا در حقوق ایران تاجر حکمی به رسمیت شناخته نشده است و فعالیت‌های مدیران شرکت‌ها به حساب شرکت انجام می‌شود. با تصریح قانون تجارت، برخی نماینده‌ها مانند دلال، عامل و حق‌العمل‌کار تاجر محسوب می‌شوند. عامل یا مضارب در عقد مضاربه نیز به موجب ماده ۵۴۶ قانون مدنی تاجر می‌باشد.

تاجر باید امور تجاری ماده ۲ ق.ت را شغل معمولی خود قرار دهد.^۲ تاجر می‌تواند چند عمل تجاری را موضوع فعالیت خود قرار دهد یا علاوه بر این‌که به عمل غیرتجاری مانند کارمندی دولت مشغول است، تاجر نیز باشد.

اگرچه تجارت با سود همراه است، اما نمی‌توان الزاماً به دلیل سودآور بودن عملی آن را تجاری دانست زیرا امکان دارد عمل مدنی نیز سودآور باشد.^۳

شغل معمولی یعنی، عملی که جنبه‌ی امرار معاش داشته باشد و شخص این عمل را تکرار نماید. صرف تکرار عمل تجاری شخص را تبدیل به تاجر نمی‌نماید، پس اگر شخصی با هدف تفریح یا علاقه و بدون در نظر گرفتن درآمد، فعالیت تجاری انجام دهد تاجر محسوب نمی‌شود اما تکرار، اماره یا نشانه‌ای بر شغل بودن آن عمل محسوب می‌شود. این نکته را نیز باید در نظر داشت شخص با یکبار انجام دادن معاملات تجاری، تاجر محسوب نمی‌شود.^۴

---

۱. اسکینی، ربیعا، کلیات، معاملات تجاری، تاجر و سازماندهی فعالیت تجاری، ص ۱۰۸

۲. منبع پیشین، ص ۱۰۸

۳. منبع پیشین، ص ۱۳۷

۴. منبع پیشین، ص ۱۱۰

دکتر کاویانی پس از طرح چهار فرضیه تکرار عمل - شروع عمل به قصد تکرار - تدارک علنی مانند تهیه مکان و نصب وسایل - اعلان قصد اشتغال، به نتیجه رسیده‌اند که هر یک از این فروض به شرطی که اعتماد متعارف دیگران را جلب کند، لحظه شروع تاجر شدن است.^۱ یکی از آثار مهم تفکیک میان تاجر و غیرتاجر این است که تاجر مشمول مقررات ورشکستگی می‌شوند، اما غیرتاجر باید دادخواست اعسار بدهد.^۲

انجام عمل تجاری به نام و حساب خود
 نماینده‌ها اصولاً تاجر نیستند
 تاجر شدن: تکرار عمل تجاری + امرار معاش
 تاجر مشمول مقررات ورشکستگی می‌شود

شناسایی تاجر

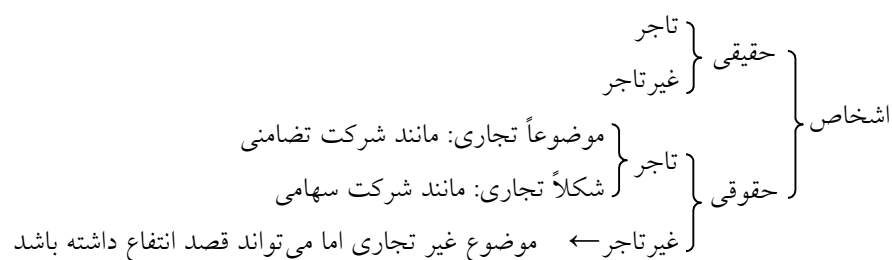
۲. شخص حقیقی و حقوقی تاجر

تاجر هم می‌تواند شخص حقیقی باشد مانند همه ما انسان‌ها و هم شخص حقوقی باشد. به موجب ماده ۵۸۸ ق.ت، «شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظایفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف ابوت - بنوت و امثال ذلک.» شخص حقوقی، یعنی شخصی که از مجموعه اشخاص یا اموال به وجود آمده باشد و شخصیت مستقل، دارایی مستقل، تصمیم‌گیری مستقل و نام و اقامتگاه مستقل از اعضای خود داشته باشد، مانند شرکت تجاری کاله. با توجه به ماده ۵۸۳ ق.ت، تمامی شرکت‌های قانون تجارت شخصیت حقوقی دارند. موضوع فعالیت اشخاص حقوقی تاجر در برخی موارد باید تجاری باشد، مانند شرکت‌های تضامنی و نسبی و در برخی موارد مانند شرکت سهامی، شرکت در هر صورت تجاری است، حتی اگر موضوع فعالیت تجاری نباشد.

۱. کاویانی، کوروش، مقدمه حقوق تجارت، صص ۶۹ و ۷۰

۲. به موجب ماده ۱۵ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۴، اشخاص حقوقی تاجر و غیرتاجر در صورت ناتوانی از پرداخت دیون باید دادخواست ورشکستگی بدهند، اما از اشخاص حقیقی تاجر دادخواست ورشکستگی و از اشخاص حقیقی غیر تاجر دادخواست اعسار پذیرفته می‌شود.

اشخاص حقوقی را می‌توان به اشخاص حقوقی تجاری و غیرتجاری دسته‌بندی نمود. طبق ماده ۵۸۴ ق.ت و آیین‌نامه اصلاحی ماده ۵۸۵ ق.ت، مؤسسات غیرتجاری از زمان ثبت شخصیت حقوقی پیدا می‌کنند و فرقی نمی‌کند قصد انتفاع داشته باشند یا خیر، اما موضوع فعالیت آن‌ها تجاری نیست و در اموری مانند علمی، ادبی، خیریه و... فعالیت می‌کنند مانند مؤسسه محک. مؤسسات غیرتجاری می‌توانند معاملات تجاری که جنبه فرعی نسبت به هدف مؤسسه دارد انجام دهند، اما اگر فعالیت تجاری غلبه پیدا کند عملاً تاجر محسوب می‌شوند و باید در قالب یکی از شرکت‌های قانون تجارت درآیند^۱ و الا طبق ماده ۲۲۰ ق.ت، شرکت تضامنی محسوب می‌شوند. تفاوت شرکت تجاری و غیرتجاری کسب سود نمی‌باشد، بلکه موضوع فعالیت است.

۳. معاملات تجاری

اقسام معاملات تجاری عبارتند از:

- الف: معاملات تجاری ذاتی
- ب: معاملات تجاری حکمی
- ج: معاملات تجاری تبعی
- د: اعمال تجاری تبعی فرعی

در نظام حقوقی ایران معیار مختلط (موضوعی و شخصی) برای اعمال تجاری در نظر گرفته شده است، زیرا قانون‌گذار در ماده ۲ ق.ت فعالیت تجاری را شمارش کرده و در ماده ۳ ق.ت ملاک را شخص تاجر قرار داده است یعنی به تبع تاجر بودن، عمل تجاری محسوب می‌شود. به عقیده

۱. اسکینی، ربیعا، کلیات، معاملات تجاری، تجار و سازماندهی فعالیت تجاری، ص ۱۱۹

دکتر ستوده، «طبق نظریه شخصی حقوق تجارت حقوقی است که بر روابط بین تاجر حاکم است در صورتی که بر طبق نظریه موضوعی اساس حقوقی تجارت بر روی معاملات استوار است.»^۱

معیار عمل تجاری در حقوق ایران: موضوعی + شخصی

۴. اعمال تجاری ذاتی

این اعمال به گردش ثروت کمک می‌کنند و شخص با انجام این فعالیت‌ها تاجر می‌شود. در واقع ماده ۲ ق.ت، مصادیقی که شخص با انجام آن تاجر محسوب می‌شود را عنوان کرده است. به عقیده دکتر اسکینی، «در ماده ۲ قانون تجارت، معاملات تجاری به عملیاتی گفته می‌شود که برای تجاری تلقی شدن نیاز به تکرار ندارد یعنی تجاری است حتی اگر یک بار انجام شود مثل صدور برات. اما فعالیت‌های تجاری عملیاتی است که شرط حتمی وجود آن استمرار است مثل تصدی حمل و نقل، کارخانه، عملیات حراجی و تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام برخی امور ایجاد می‌شود.»^۲

دسته‌ای از عملیات تجاری باید به وسیله مؤسسات انجام شوند: ۱. تصدی به حمل و نقل از راه خشکی یا آب‌وهوا ۲. تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود. ۳. تأسیس و به کار انداختن کارخانه مشروط بر این که برای رفع حوائج شخصی نباشد. ۴. تصدی به عملیات حراجی ۵. تصدی به هر قسم نمایشگاه عمومی. دیگر عملیات ماده ۲ ق.ت اصولاً تجاری هستند، یعنی نیازی نیست در قالب بنگاه یا مؤسسه باشند.^۳

الف: بند ۱ ماده ۲ قانون تجارت

«خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از این که تصرفاتی در آن شده باشد یا نشده باشد.»

۱. ستوده، حسن، حقوق تجارت، جلد اول، ص ۳۲

۲. اسکینی، ربیعا، کلیات، معاملات تجاری، تاجر و سازماندهی فعالیت تجاری، ص ۶۸

۳. ستوده، حسن، حقوق تجارت، جلد اول، ص ۴۷

این بند از مصادیق عملیات توزیعی می‌باشد. خرید در قالب عقد بیع ماده ۳۳۸ قانون مدنی می‌باشد و تحصیل عنوان عامی است که هر نوع به دست آوردن از راه اعمال حقوقی را در بر می‌گیرد مانند هبه، صلح یا حیازت مباحات، مثلاً ماهیگیری که صید ماهی می‌کند.

قصد فروش یا اجاره باید در لحظه‌ی خرید یا تحصیل وجود داشته باشد حتی اگر پس از آن منتهی به فروش یا اجاره نشود.^۱ در واقع عمل خرید یا تحصیل ذاتاً جنبه تجاری دارد نه فروش یا اجاره. حالت عکس این است که شخص در لحظه‌ی خرید یا تحصیل قصد فروش یا اجاره نداشته باشد، مانند آن‌که ۱۰ ماشین خریداری و به نیت خودنمایی در خانه نگهداری کند اما بعد از آن‌که قیمت‌ها تغییر پیدا کرد ماشین‌ها را بفروشد. این عمل تجاری محسوب نمی‌شود، زیرا قصد فروش یا اجاره باید در لحظه‌ی خرید یا تحصیل وجود داشته باشد.

نوع مال باید منقول باشد. با وجود آن که ظاهر قانون هر نوع مال منقول را در بر می‌گیرد، اما به نظر دکتر اسکینی^۲ مال منقول باید عین باشد و وجود خارجی داشته باشد، مانند اتومبیل و خرید یا تحصیل اوراق مشارکت شرکت سهامی یا سهم‌الشرکه شرکت تجاری به قصد فروش عمل تجاری ذاتی نیست.

نکته: خرید و فروش مال غیرمنقول بدون هیچ استثنائی چه توسط اشخاص حقیقی انجام شود و چه توسط اشخاص حقوقی، عمل تجاری محسوب نمی‌شود.^۳

نکته: به موجب ماده ۵۴ لایحه، «پذیره‌نویسی و خرید اوراق قرضه عمل تجاری محسوب نمی‌شود.» در میزان تصرفات بر مال منقول برای تجاری شناخته شدن عمل اختلاف نظر وجود دارد. موضوعی که بر سر آن بحث و جدل نیست تصرفات عرفی بر روی مال منقول است، مانند آن‌که شخصی مالی را خریداری کند مثل اتومبیل و ضبط و روکش آن را تعویض نماید. این نوع تصرفات در نظر عرف، تصرفات جزئی است که سهولت انتفاع را فراهم می‌کند. اما اگر تصرفات به گونه‌ای باشد که ماهیت کالای قبلی را تغییر دهد یا تصرفات زیادی بر روی مال انجام گیرد، بر سر تجاری بودن عمل اختلاف نظر وجود دارد. با ذکر مثال این اختلاف نظر را مطرح می‌کنیم. مثلاً شخصی چرم بخرد و آن را تبدیل به کفش نماید و بعد بفروشد^۲ نظر مطرح است:

۱. اسکینی، ربیعا، کلیات، معاملات تجاری، تجار و سازماندهی فعالیت تجاری، ص ۷۳

۲. منبع پیشین، ص ۷۷

۳. منبع پیشین، ص ۷۲

الف) به عقیده دکتر اسکینی، این عمل پیشه‌وری است و عمل تجاری محسوب نمی‌شود، زیرا شخص از حرفه‌ی خود سود برده است و مایه‌ی دست‌رنج خود را درو کرده است.^۱

ب) به عقیده دکتر ستوده، عمل تجاری محسوب می‌شود، زیرا سرمایه‌ای وارد کار شده است و در صورتی این عمل را پیشه‌وری^۲ گویند که تعمیرات روی کفش انجام شود مانند پینه‌دوز.^۳

بند ۱ ماده ۲ ق.ت

تملك با هر عمل حقوقی امکان‌پذیر است
 تمليك باید در قالب فروش یا اجاره باشد
 خرید یا تحصیل ذاتاً تجاری است
 وجود قصد فروش یا اجاره در لحظه‌ی خرید یا تحصیل
 نوع مال: منقول

ب: بند ۲ ماده ۲ قانون تجارت (تصدی‌گری حمل‌ونقل)

از عملیات خدماتی محسوب می‌شود و به هر نحوی که انجام شود اعم از راه خشکی یا آب یا هوا، تجاری است. تصدی‌گری حمل‌ونقل در صورتی عملیات تجاری محسوب می‌شود که در قالب بنگاه یا مؤسسه انجام شود و استمرار داشته باشد، زیرا قانون‌گذار از لفظ تصدی استفاده کرده است. متصدی آژانس اتومبیل تاجر می‌باشد ولی راننده پیشه‌ور است و تاجر محسوب نمی‌شود.

ج: بند ۲ ماده ۲ قانون تجارت

هر قسم عملیات دلالی یا حق‌العمل‌کاری و یا عاملی و هم‌چنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود از قبیل تسهیلات معاملاتی ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره.

این بند را باید به دو دسته تقسیم‌بندی کنیم:

دسته اول: نمایندگی‌های تجاری

دسته دوم: تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود.

۱. اسکینی، ربیعا، کلیات، معاملات تجاری، تجار و سازماندهی فعالیت تجاری، ص ۸۰

۲. به شخصی گفته می‌شود که صاحب صنعت و حرفه باشد مانند نجار و آهنگر.

۳. ستوده، حسن، حقوق تجارت، جلد اول، صص ۹۴ و ۵۰